

Miquel Barceló 1987-1997

1

L'exposició *Miquel Barceló 1987-1997* es planteja com un recorregut a través de les principals sèries temàtiques que l'artista ha produït al llarg d'aquest període, unes obres on s'apleguen les dues grans preocupacions de Barceló: d'una part, l'obsessió per l'organicitat i la materialitat de la creació, per incorporar-hi el temps i la vida que bateguen al seu voltant; d'altra part, la reflexió sobre el sentit de l'art i el paper de l'artista, sobre la pintura com a producció de sentit.

Com a pròleg de l'exposició es mostren algunes obres presentades ja en l'exposició *Barceló, Barcelona* (Casa de la Caritat, 1987), amb la qual aquesta primera sala enllaça directament.

Totes elles són obres amb un fort component autobiogràfic on l'artista es representa a través de les coses que l'han fet ser com és: els museus, els cinemes, les biblioteques... Les pintures inclouen tant el record dels llibres llegits, de les pel·lícules vistes o de les hores passades al Louvre, com l'ofici del pintor que grapeja la pintura fins a desvetllar-ne les seves qualitats materials, que són alhora el seu punt de partida i el seu misteri.

Els anys 80 són per a Miquel Barceló anys d'intensa recerca i d'experimentació constant. Canvia molt sovint de ciutat de residència i de taller, fent del viatge permanent el seu entorn. Qualsevol atzar pot ser l'inici d'una nova descoberta.

A poc a poc, la pintura de Barceló es va despullant d'anècdotes i de narrativitat.

Lentament, la memòria, depurada ja dels objectes que l'han anat fent, es manifesta com a pòsit, com a sediment, com a magma des del qual pintar. El pintor mateix, la seva pròpia figura, ha quedat engolida per aquest procés que ja no fa necessària en la tela la seva imatge constant. I tot esdevé una gran sopa, un brou on suren o s'amaguen, segons el bull, els ingredients. El remolí originari atrapant el temps.

Els rastres dels objectes són només forats que poden ser vistos com a recipients o com a disparadors; com a llocs d'acumulació del passat, si atenem a la seva concavitat, o com a moments originaris d'un futur imprecís, si posem l'accent en la seva convexitat.

Si en el seu pelegrinatge pels museus del món havia descobert Caravaggio, Tintoretto, Velázquez o Goya i, influït per ells, havia incorporat l'ús del clarobscur i de la perspectiva en les seves pintures, ara s'interessa sobretot per treballar amb la matèria i amb la llum entesa com a transparència.

El Sàhara, primer i el Sahel després. L'any 1988, Miquel Barceló viatja per primera vegada a l'Àfrica. Des d'aleshores, Àfrica formarà part del seu imaginari.

El paisatge, la llum, la terra, el cel i la gent el transporten a unes coordenades de pensament radicalment noves. Les incursions per la seva pròpia geografia interna, que ha estat el tema de les pintures que hem vist fins ara, cedeixen el pas a horitzons externs; als paisatges entesos com esdeveniments gairebé cosmogònics on l'origen de la matèria es reproduïx una i altra vegada enfront els seus ulls.

Miquel Barceló experimenta el desert o, com diu Blai Bonet, "s'experimenta en el desert".

Els quadres blancs deixen entreveure una nova dimensió del gust amb que Barceló treballa la pasta pictòrica. Els colors queden atrapats en les capes inicials de les pintures. Queden reduïts a la pàtina soterrada que es deixa entreveure, només, en alguns fragments isolats dels quadres. El blanc, depura les anècdotes de color inicials i es fa present com el color que els conté tots.

El desert crea el desig del riu. El Níger reneix cada any a l'estació de les pluges i es transforma en l'artèria vital dels pobles que s'agrupen al llarg de les seves riberes.

Les teles que Miquel Barceló dedica a les pluges tenen el regust del diluvi purificador. El pinzell, transformat ara en ganivet, permet a l'espectador notar la intensitat del moment, la importància de l'aigua que permetrà, un any més, la vida a l'entorn del llac negre. El clivellament de la terra per una sequera massa persistent, troba el seu equivalent en el desmembrament que la pluja fa del cel.

Àfrica torna a ser el moment originari. Àfrica esdevé el lloc.

Després de les pluges, les barques configuren una vegada més el paisatge africà de Barceló. L'elegància del seu disseny, juntament amb la fragilitat del seu lliscar pel riu, parlen d'aquesta multiplicitat de formes de vida humana que envolta les estades de Barceló a Mali. Una vegada més la pasta pictòrica dels seus quadres queda tenyida de la matèria que el riu transporta amb la força del corrent.

Les barques plenes de gent insinuen alhora la fragilitat i la saviesa de la vida dels homes en la naturalesa. La pintura immortalitza aquest gest renovat de supervivència.

Des de l'any 1988, Miquel Barceló torna a l'Àfrica cada any. Segou primer i el País Dogon després s'incorporen al circuit que Barceló recorre seguint les estacions de l'any: Farrutx a l'estiu i fins a mitjans de la tardor, Mali durant l'hivern i París fins a l'estiu següent.

Les estades més perllongades a Mali li permeten combinar els carnets d'artista i els treballs sobre paper amb les teles de petit format, que resulten un suport molt adient a la precarietat de la vida quotidiana de la qual ell mateix passa a formar part durant uns mesos cada any.

El caràcter instantani de les pintures que es mostren en aquest àmbit de l'exposició contrasta amb la multiplicitat de recursos artístics que l'artista posa en joc. Tots aquells materials que configuren les escenes triades han de ser necessàriament bons per a representar-les, sembla pensar l'artista. I així llots, palles, branques, pedres, fulles... passen a formar part de la pintura mateixa, trametent l'essencialitat buscada en la representació.

Tot és susceptible de ser pintat, de ser dibuixat, de ser l'aliment d'uns ulls incansablement atents.

Miquel Barceló

1987
1997

6

L'obra sobre paper no és anterior ni posterior a les grans teles. Suposa un altre moment, una altra situació. Els dibuixos són de factura ràpida, són aquell aliment de la memòria que permet interioritzar un món que mai no s'aturarà per ser pintat. El treball sobre paper, amb la seva immediatesa, és el més semblant a dibuixar amb una branca sobre el fang humit.

Barceló torna una i altra vegada sobre les mateixes imatges. Semblants totes, cadascuna única en ella mateixa. En el seu conjunt, un bon exemple de l'artista que, mentre treballa, va entenent la realitat que se li mostra.

En aquesta sala es posa de manifest la necessitat de fer atenció a les petites diferències per esbrinar el ritme vital que enllaça uns papers amb els altres.

Ell mateix ho fa quan pinta als seus estudis de Mallorca o de París les grans teles sobre temes africans. Són els seus records i els seus dibuixos els que li permeten donar forma a l'Àfrica que ha anat interioritzant. De fet, Barceló sempre ha refusat la fotografia per no confondre la memòria, feta més de sensacions que de precisions mecàniques.

Per Miquel Barceló els tallers no són només el lloc físic del seu treball sinó també la matriu on es genera la pintura. El taller li confirma la seva qualitat de pintor i li permet sentir-se part de la història de la pintura. El taller pintat crea un lloc per a la memòria artística acumulada.

Els tallers són gabinets de col·leccionista. Dipòsits de sensacions. Magatzems de vida a l'aguait.

Les pintures de tallers permeten repassar l'imaginari que alimenta l'obra de Barceló. Tota mena de models s'agrupen en espais petits però densos. En elles, les escultures ens arriben en forma d'imatges pictòriques, els llibres semblen apunts de dibuix, les teles contra la paret donen la profunditat de l'espai. Res no és allò que sembla. Una vegada més la geografia interior busca situar-se en un lloc que la faci comprensible: l'espai de l'art.

En els tallers s'hi pot rastrejar la presència de l'artista tot i que la seva imatge hagi desaparegut ja del centre del quadre. L'interès per la matèria és una de les característiques més destacades d'aquesta sèrie de teles, potser perquè ho és també de l'activitat que justifica el taller: la pintura àvida de ser pintada.

Miquel Barceló

1987
1997

∞

Al límit entre la seva geografia interior i la presència física del món extern, Barceló descobreix la figura dels altres. La sèrie dels retrats és una recerca constant sobre allò que amaga l'aparença física de la vida.

Ell mateix, la seva pròpia imatge, va apareixent ara al costat de la de les persones que conformen el seu entorn. Olis per representar els europeus, papers engruixits com si volguessin ser escultures per als retrats dels seus amics africans, terracotes encara en altres casos...

Comença, sempre que pot, amb el model present. La memòria després completarà el retrat. Buscant, amb els pinzells, la peculiaritat de cadascú. Barrejant allò que veu de singular en el rostre del retratat i el que sap d'ell. Bona part de la seva experiència africana queda concentrada en els retrats dels negres de Malí. Bona part de la seva experiència europea pugna per fer-se un lloc entre els trets dels seus amics europeus.

Així com el taller era el lloc de l'artista, les taules són els llocs de la celebració de la vida. Són el lloc del sacrifici; el lloc del ritual; el lloc, en definitiva, on tot torna a començar.

És al damunt de la taula on els animals morts mostren les seves entranyes, el lloc on ja els grecs sospitaven que s'amagava el secret dels grans misteris.

És al damunt de la taula on el temps passat esdevé aliment del futur.

Miquel Barceló entronca amb aquesta sèrie de pintures amb la tradició coneguda en la història de la pintura amb el nom de *natures mortes*. Tanta és la vida, però, que s'aplega en aquestes taules de matança que, una vegada més, es produeix la confusió entre allò que ens alimenta físicament i tot allò que ens permet viure com a humans entre els humans.

El *lloc de la sopa* ha estat substituït pel *lloc de la taula*, on hi conviuen animals terrestres i marins, vegetals i fruites, papers i ganivets... tot entremesclat, simulant un procés digestiu imaginari. Objectes i menjar que ben aviat depassaran la superfície de la taula i ocuparan tota la pintura, com podem veure a l'obra *De Rerum Natura* que sembla continuar més enllà del marc, com en les primeres pintures del desert.

La plaça és un element clau en la tradició cultural mediterrània. Les àgores gregues van inaugurar l'espai de la vida col·lectiva, lliure ja del pes de la representació institucional que mantenien els palaus i els temples.

A Miquel Barceló no li passa desapercibuda la continuïtat que hi ha entre aquestes places de poble i la plaça de toros, on la superioritat de l'home ha de ser reconquerida una i altra vegada.

La plaça, és en si un espai artificial, creat per a la representació, però on la vida i la mort són una crua realitat. No es tracta només d'una simulació. És en aquesta veritat despullada que la plaça representa que Barceló, com Picasso, Matisse, Miró i tants d'altres abans, troba la familiaritat de l'art.

L'espai de la lluita provoca la reacció del pinzell de la mateixa manera que l'espectacle requereix la música i els cavalls cecs i els vestits llampants.

En les pintures de Barceló, la plaça concentra en ella mateixa tota la força de la pasta pictòrica, malgrat que els colors deixen el centre gairebé buit i esquitxen finalment la graderia, el lloc on es mesura la tensió entre l'home i l'animal.

En el centre de l'arena un remolí de color que vol ser *sopa* i *taula* al mateix temps. La serenitat del moment aconseguida amb el desplaçament de les ditades cap a la graderia.

En aquest àmbit pot veure's una altra selecció de dibuixos sobre paper fets entre els anys 1992 i 1997.

La capacitat que té el dibuix d'apropar l'artista a la realitat quotidiana, s'accentua ara amb la preparació que fa dels papers on vol pintar. Recuperant en certa manera, la rugositat natural de les roques on hem conegut les pintures rupestres, reconeixem en aquests dibuixos el gest de la integració dels signes en un entorn més propi de la natura que no de l'art.

Com a vestigis d'una reinterpretació constant, fruites, tubèrculs, animals i persones acompanyen Barceló en el seu procés d'articular les composicions orgàniques que ens representen a tots. Els nous *Mapes de carn* poden ja intuir-se entre aquests dibuixos

De la mateixa manera que Barceló fa servir per pintar els pigments descoberts ocasionalment i els sediments del riu, els animals locals deixen també la seva petjada en els seus papers. Molts dibuixos s'inicien a l'entorn dels forats que les termites hi han anat excavant i que avui ens recorden les grans teles blanques de finals del 80 on cràters culturals encobrien els records primers de la tradició històrica occidental.

De la mort al sacrifici. De la *taula* a la crucifixió. Del procés que la natura porta implícit a l'ús i la interpretació que en fa la història.

Setze penjats, Ball de penjats, Ball de carn, Somàlia 92 són moments singulars d'una recerca pictòrica compromesa amb els aspectes més íntims del fet de pintar. Barceló no és un cronista del que passa. És ell mateix part integrant del que passa. Perquè també a ell li passa. Els penjats se li revelen fins a maltractar les teles que els han de donar suport.

Són imatges totes elles en què la figura humana és volgudament absent. Només un gos vetlla l'escena a *Somàlia 92*. Només la resta del que fou es manté a *In extremis*.

La càrrega dramàtica d'aquestes pintures mostra, una vegada més, la força de l'art enfront de la realitat. La potència expressiva de la pintura que encarna en ella mateixa la vivència humana dels esdeveniments. El poder de la imatge buscada enfront de la pura reproducció anecdòtica del que passa.

Completen aquesta sala obres molt recents de la producció de Miquel Barceló. El fons del mar sembla acompanyar el fons de la terra. Paisatges tots ells on vegetals i animals queden totalment integrats en la superfície pictòrica que els acull. Formen part indissoluble de l'entorn on Barceló situa la vida primordial, la vida de la qual participa tot allò que neix i creix sota el sol.

El fet que fruites i verdures apareguin sempre a trossos porta a pensar que aquests elements es completen amb la terra que els envolta i que no acaben de ser fins a arrelar en un tot més ampli. Fins i tot les figures humanes que s'endevinen semblen ser només accidents naturals configuradors d'un paisatge originari.

Els colors, aconseguits una vegada més per capes sobreposades de pintura barrejada amb terres, segueixen constituint la crosta de la tela on petits accidents dibuixen de nou paisatges de la memòria.

L'activitat pictòrica de Miquel Barceló te moltes vegades un fort ressò escultòric. Els gruixos de pintura així com la negació dels propis límits de les teles el porten a interessar-se per l'escultura.

Terracotes, ceràmiques i bronzes fan aparèixer noves perspectives sobre alguns dels temes recurrents en l'obra de Barceló: muntanyes de llibres al costat de manyocs de pinzells, retrats i autoretrats, cranis, esquelets i animals, figures d'aparença pètria que evocuen indistintament animals o vegetals ...

La pasta pictòrica és ella mateixa tema de representació escultòrica. L'ull de pintor de Miquel Barceló no es perd en les seves obres en volum. Sembla només que es combinin alhora moltes perspectives diferents de totes aquelles possibilitats que ja s'endevinaven en els quadres.

La mal-leabilitat de la terracota acompanya la sobrietat del bronze i crea un entorn favorable per al llibre dels cecs que combina també la fragilitat del paper amb la profunditat orogràfica d'un significat que no es deixa veure.

Els carnets d'artista obren encara una altra faceta constant en l'obra de Barceló: l'escriptura frenètica de tot allò que passa, que li passa, que potser, fins i tot, ens passa.

Miquel Barceló

1987
1997

MATERIAL DE DOCUMENTACIÓ

Catàlegs per consultar

- *Miquel Barceló. Pinturas 1984.* Madrid: Galería Juana de Aizpuru, 1984
- *Barceló, Barcelona.* Barcelona : Ajuntament de Barcelona, 1987
- *Miquel Barceló in Mali.* Zuric: Bruno Bischofberger, 1989
- *Miquel Barceló: obra 1989.* Madrid: Galería Soledad Lorenzo, 1990
- *Miquel Barceló: Toros.* Zuric: Bruno Bischofberger, 1991
- *Miquel Barceló. Moscow. First Gallery.* Zuric: Bruno Bischofberger, 1992
- GUIBERT, Hervé. *L'homme au chapeau rouge. Roman.* París: Gallimard, 1992
- BOWLES, Paul. *Muy lejos de casa.* Barcelona: Seix Barral, 1992
- BOWLES, Paul. *Too far from home: 28 watercolors from Mali 1991.* Zuric: Bruno Bischofberger, 1992
- *Miquel Barceló : Pinturas y esculturas, 1993.* Madrid: Galería Soledad Lorenzo, 1994.
- *Miquel Barceló: 1984-1994.* València: IVAM. Centre del Carme, 1995
- *Carnet de dessins: Miquel Barceló.* París : Centre Georges Pompidou, 1996
- *Miquel Barceló.* París : Éditions du Jeu de Paume; Réunion des musées nationaux, 1996.
- *Miquel Barceló.* Madrid: Galería Soledad Lorenzo, 1997

Dossiers de documentació

MIQUEL BARCELÓ-1
LLIBRES

MIQUEL BARCELÓ-2
ENTREVISTES

MIQUEL BARCELÓ-3
ARTICLES 1998-1992

MIQUEL BARCELÓ-4
ARTICLES 1975-1991

Miquel Barceló

1987
1997

La literatura i en especial la poesia han estat cabdals en la concepció de l'obra de Miquel Barceló. Aquests són els poetes seleccionats per Miquel Barceló per a formar part de la seva Biblioteca ideal.

- ALIGHIERI, Dante. *Divina Comedia*. Barcelona: Edicions 62, 1997
BORGES, Jorge Luis. *Antología poética 1923-1977*. Madrid: Alianza, 1997
BAUDELAIRE, Charles. *Las flores del mal*. Madrid: Cátedra, 1997
BUONARROTI, Miquel Àngel. *Sonetos Completos*. Madrid: Cátedra, 1993
ELIOT, T.S. *Dimecres de cendra i Poemes d'Ariel*. Barcelona: Edicions 62, 1988
ELIOT, T.S. *Poesías reunidas:1909/1962*. Madrid: Alianza, 1995
FOIX, J.V. *On he deixat les claus...* Barcelona: Quaderns crema, 1988
FOIX, J.V. *Sol, i de dol*. Barcelona: Edicions 62, 1992
FOIX, J.V. *Antología poética*. Barcelona: Edicions 62, 1994
GAMONEDA, Antonio. *Libro de los venenos*. Madrid: Ediciones Siruela, 1997
GIMFERRER, Pere. *Obra Catalana Completa: I Poesía*. Barcelona: Edicions 62, 1995
GIMFERRER, Pere. *Mascarada*. Barcelona: Edicions 62: Empúries, 1996
GÓNGORA, Luis de. *Sonetos completos*. Madrid: Castalia, 1992
LEOPARDI, Giacomo. *Zibaldone de pensamientos: Una antología*. Barcelona: Tusquets editores, 1990
MARCH, Ausias. *Antología poética*. Madrid: Huerga y Fierro editores, 1997
PESSOA, Fernando. *Antología poética: El poeta es un fingidor*. Madrid: Espasa Calpe, 1997
PETRARCA, Francesco. *Cancionero*. Madrid: Alianza, 1995
QUEVEDO, Francisco de. *Historia de la vida del Buscón*. Madrid: Espasa Calpe, 1997
RIMBAUD, Arthur. *Poesías completas*. Madrid: Visor, 1997
SHAKESPEARE, William. *Sonetos*. Madrid: Hiperión, 1993
TRAKL, Georg. *Helian i altres poemes*. Barcelona: Edicions 62, 1978
TRAKL, Georg. *Obra poètica*. Barcelona: Empúries, 1990
VALLEJO, César. *Los heraldos negros*. Madrid: Anaya: Mario Muchnik, 1992
VEGA, Garcilaso de la . *Poesía Completa*. Madrid: Espasa Calpe, 1989

Miquel Barceló

1987
1997

RELACIÓ DE PEL·LÍCULES

Monitor 1

En aquest programa de vídeo s'ofereix informació complementària de l'obra de Miquel Barceló.

1. *Barceló i la cúpula del Mercat de les Flors, 1986*

Documental realitzat per l'Ajuntament de Barcelona
29: 31 min, color.

Aquest vídeo documenta el procés de construcció de la cúpula del Mercat de les Flors. Miquel Barceló explica el seu projecte, les idees i dubtes soferts durant la creació d'aquesta obra. Resulten molt interessants les imatges en les quals s'observa a l'artista pintant, ja que donen una impressió de les progressives transformacions assolides.

2. *"Les Ateliers " de Barceló, 1992*

Vídeo realitzat per Jean Marie del Moral
Produït per Arkadin
26 min, color.

Personal visió de Jean Marie del Moral davant la trajectòria de Barceló i la seva obra. A partir d'un recorregut pels diferents "ateliers" de l'artista es mostren algunes de les etapes més importants de la seva evolució.

3. *Miquel Barceló, 1995*

Vídeo realitzat per Paloma Chamorro
Produït per TVE
57 min, color.

Entrevista en la qual Miquel Barceló exposa les seves idees sobre l'obra pròpia i l'art en general. El minuciós anàlisi realitzat pel pintor, així com els plànols de càmera que mostren detalls dels seus quadres constitueixen allò més rellevant d'aquest reportatge.

SELECCIÓ MUSICAL

La música és una altra de les manifestacions artístiques que va viure un procés de redefinició durant els anys vuitanta. El so en directe ("live") va adquirir en aquell moment una especial importància; així mateix, els concerts es varen acostar, cada cop més, al territori de la *performance*, perdent, en certa manera, el sentit de reivindicació social de la dècada anterior.

A fi de recrear l'ambient musical característic dels anys vuitanta i seguint els suggeriments del propi Miquel Barceló, s'ha elaborat la següent selecció musical, a partir de la qual poden intuir-se els gustos musicals no només del propi artista, sinó també dels artistes de la seva generació durant aquells anys.

Iggy Pop

"Soldiers", 1980

"The Best of live", 1996

Rolling Stones

"Under Cover", 1983

"The Best of Rolling Stones", 1993

Ramones

"End of the Century", 1980

Lou Reed

"Transformer", 1982

"The blue mask", 1982

The Velvet Underground

"Another View", 1986